

Populární kultura

Úvod do uměnovědných studií

Malé opakování

- ▶ Jak vysvětlíte (jaký je vztah mezi) pojmy
  - ▶ Společnost
  - ▶ Kultura
  - ▶ Civilizace
- ▶ Pojetí kultury u J. G. Herdera
- ▶ Pojetí kultury u E. B. Tylora
- ▶ Proces civilizace podle N. Eliase
  - ▶ 1 rostoucí ... a ....
  - ▶ 2 ...-geneze, ...-geneze

Malé opakování

▶ Sapir-Wharfova hypotéza

▶ (Kulturní) šovinismus

▶ Spojte jména a pojmy:

▶ Marx

Freud

Huizinga

▶ Tabu

Hra

Práce

Populární nebo lidová?

▶ Populární

- ▶ Populus (lat.) – lid
- ▶ Popular (eng.)

▶ Lidová

- ▶ Folk (eng.)
- ▶ *folklór*

Základní pojmy

- ▶ Lidová kultura (folk culture)
- ▶ Populární kultura (popular culture)

- ▶ Masová (nízká?) kultura
- ▶ Vysoká kultura

▶ LIDOVÁ KULTURA

Tradiční lidová kultura

- ▶ Nehmotná
  - ▶ Folklór
  - ▶ Lidová religiozita
  - ▶ Obyčejové tradice
    - ▶ Kalendářní
    - ▶ Životní cyklus
    - ▶ Oslavy a slavnosti (skupiny)
    - ▶ Lokální slavnosti

Tradiční lidová kultura

- ▶ **Hmotná**
  - ▶ Zaměstnání a zdroje obživy
  - ▶ Dům/obydlí
  - ▶ Oděv
  - ▶ Strava
  - ▶ Doprava
  - ▶ Obchod a trh
  - ▶ Výtvarná kultura

Ideální typ folklóru

- ▶ Kultura jednotlivých lokálních komunit v tradiční společnosti
- ▶ Vazba na každodenní život
- ▶ Nejsou striktně odděleny role umělce a publika
- ▶ Výrazně lokální charakter
- ▶ Není mediálně zprostředkována – orální tradice
- ▶ (není masová)

Obřady a rituály

- ▶ Bobby Alexander – 2 stránky rituálu:
  - ▶ představení
  - ▶ proměna

- ▶ Catherine Bellová
  - ▶ rituál jako pragmatický kompromis mezi úplností a jednoduchostí
  - ▶ 3 teoretické přístupy ke zkoumání rituálu:
    - ▶ jako **výraz paradigmatických hodnot** smrti a znovuzrození
    - ▶ jako **mechanismus přivedení jedince do společenství** a založení entity
    - ▶ jako proces za **účelem společenské přeměny, katarze**, ztělesnění **symbolických hodnot**, vymezení povahy toho, co je skutečné

Rituál a divadlo

▶ Rituál

- ▶ Účinnost
- ▶ Důležitější je to, co má nastat
- ▶ Změna vědomí
- ▶ Publikum se účastní
- ▶ Publikum věří tomu, co dělá
- ▶ Kolektivní kreativita

▶ Divadlo

- ▶ Zábava
- ▶ Důležitější je to, co je teď
- ▶ Sebekontrola
- ▶ Publikum přihlíží
- ▶ Publikum oceňuje, hodnotí
- ▶ Individuální kreativita

Bowie: Anthropology of Religion

Obřady a rituály

- ▶ **Intelektualistická škola (Mircea Eliade, Robin Horton)**
  - ▶ Rituál je novou realizací, novým zpřítomněním prvopočátečního mýtu, neboť nepřetržitě uvádí minulost do přítomnosti.
    - ▶ Náboženství a rituál jako explikativní prostředky.
- ▶ **Symbolisté (Clifford Geertz, Marice Bloch)**
  - ▶ Zajímali se o výrazovou, tedy expresivní hodnotu rituálu
    - ▶ Kritika (Horton) – přílišná redukce, popření moci rituálů.

▶ POPULÁRNÍ KULTURA

Karneval

Na cestě k (moderní) populární kultuře

- ▶ Karneval v kultuře středověkého světa
- ▶ Proces transformace společnosti v moderní době
- ▶ Znak „moderní“ populární kultury

Karnevalová kultura (populární kultura)

- ▶ Michail Michajlovič Bachtin (1895-1975) – ruský literární historik.
- ▶ Téma – „lid smějící se na náměstí“.

- ▶ 3 formy karnevalové kultury:
  - ▶ obřadní a mimetické formy (**slavnosti** karnevalového typu)
  - ▶ **slovesná** smíchová **díla** včetně parodií
  - ▶ různé formy a žánry familiární **pouliční mluvy** (nadávky, dušování, zapřísahání, lidové kletby atd.)

Základní rysy karnevalu

- ▶ silný prvek **hry**
- ▶ **nezná dělení mezi účinkující a diváky** (karnevalu se nepřihlíží, karneval se prožívá) – protiklad k divadlu – **reálná forma samého života**.
- ▶ **svátečnost** – karneval jako **dočasné osvobození** od panující pravdy a stávajícího řádu, dočasné zrušení všech hierarchických vztahů, privilegií, norem a zákazů – logika „naruby“, **převrácení hierarchie**
- ▶ **Binární opozice**: oficiální – karnevalová kultura

Karnevalový smích

- ▶ sváteční
- ▶ všelidový – smějí se všichni, „smích světa“
- ▶ univerzální – míří na všechno a na všechny (včetně samých účastníků karnevalu) – tím se liší od moderní satiry, kde satirik stojí mimo vysmívané.
- ▶ ambivalentní – veselý, radostný a zároveň výsměšný, odmítá a utvrzuje, pohřbívá a ohrožuje

---

▶ video

Procesu modernizace

- ▶ **Urbanizace**
    - ▶ Nelokální charakter
    - ▶ Konfrontace s „vyšší“ kulturou

  - ▶ **Technický rozvoj**
    - ▶ Postupné zprostředkování médií
    - ▶ Zmasovění
-
- ▶ **Proměna světa práce**
    - ▶ Volný čas

  - ▶ **Proměna času**
    - ▶ Rodina, tradice

Charakteristiky populární kultury

- ▶ Určená k masové spotřebě
- ▶ Disponuje vlastními „novými medií“
- ▶ Snadná požitelnost
- ▶ Deformace původních kulturních rysů (spotřeba, trh)

- ▶ *B. Pascal (1623 – 1622)*
  - ▶ *Nudu považuje za specifikum lidské existence. Lidé vnitřní puzení ke klidu.*
  - ▶ *Když ale dojdou klidu, jsou konfrontováni v mysli svou vlastní smrtelností, což je jim nepříjemné.*
  - ▶ *Proto nás to také stále nutí k rozptýlení, a dlouhou chvíli neseme velmi špatně.*

Vyšší a nižší kultura (?)

- ▶ V čem je vlastně rozdíl?
  - ▶ Forma, Žánr, Obsah... (?)

- ▶ Charakteristika nízké kultury (U. Eco)
  - ▶ Cena
  - ▶ Emoce
  - ▶ Test času

Teorie populární kultury - hlavní školy

- ▶ Frankfurtská škola
  - ▶ T.W Adorno, M. Horkheimer

- ▶ Politická ekonomie
  - ▶ A. Gramsci, S. Hall
    - ▶ Hegemonie, Ideologie

- ▶ Strukturalismus a sémiologie
  - ▶ U. Eco, R. Barthes

Populární kultura a kulturních studií

- ▶ Teorie populární kultury je jiným pohledem na principiálně stejný okruh fenoménů, jako je teorie masové kultury:
  - ▶ teorie **masové kultury** zpravidla vidí masy jako **pasivní** příjemce sdělení produkovaných kulturním průmyslem,
  - ▶ teorie **populární kultury** zdůrazňuje **aktivní**, kreativní roli společenských „aktérů“, kteří produkují kulturní významy masově distribuovaných textů.

Ideologické předpoklady pojmu populární kultura v kulturálních studiích

---

- ▶ „Populární kultura je vytvářena podrobenými lidmi v jejich vlastním zájmu ze zdrojů, které také kontradiktorně slouží ekonomickým zájmům těch, kteří vládou. Populární kultura je vytvářena zevnitř a zespodu, nikoliv vnucována zvenku či shora, jak se domnívali teoretikové masové kultury.“ (John Fiske: *Reading the Popular*, London 1989, s. 2)
- ▶ Pojem populární kultura je v kulturálních studiích obvykle vázán na marxistická či výrazně levicová politická a ideologická východiska.
- ▶ Bývá líčena jako „kultura resistance“.

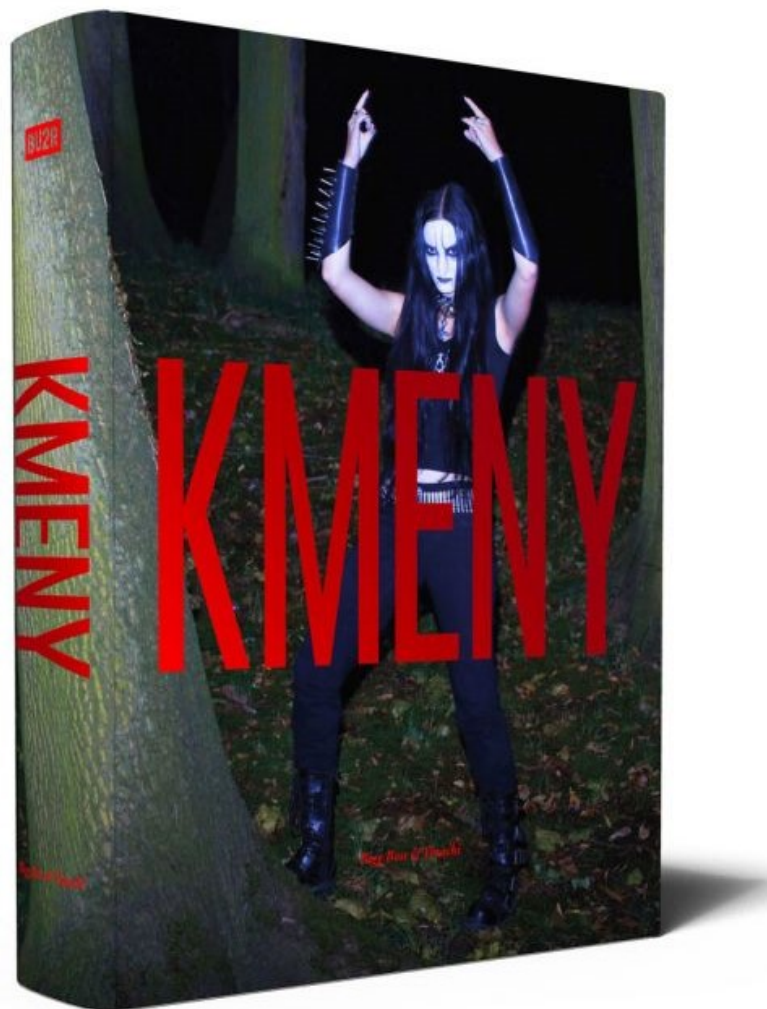

Pojem subkultura

- ▶ Označuje specifickou kulturu skupiny lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s majoritní či dominantní kulturou či společností.
- ▶ Antropologický pojem kultura je východiskem – vztahuje se k celku způsobu života.
- ▶ V pohledu kulturních studií často **subverzivní rysy**, opozice.
- ▶ Sféra tvorby autentických významů a hodnot, jež jsou pak **korumpovány masovou kulturou**.

Literatura v češtině

▶ Primární texty:

- ▶ Bachtin, Michail Michajlovič: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha 1975, 2007.
- ▶ Eco, Umberto: *Skeptikové a těšitelé*. Praha 1995.
- ▶ Volek, Jaroslav: Heslo „Populární kultura“.
http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/popularni_kultura.htm

